

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

Навчальна програма з позашкільної освіти
дослідницько-експериментального напрямку
«Мистецтвознавство»

1 рік навчання

Київ
2023

Автор:

Сидоренко Олеся Михайлівна — керівниця секції мистецтвознавства відділення української філології та мистецтвознавства Комунального позашкільного навчального закладу «Київська Мала академія наук учнівської молоді», доцентка кафедри мовної підготовки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатка філологічних наук.

«Схвалено для використання в освітньому процесі»
Рішення експертної комісії з позашкільної освіти від 29.03.2023
(протокол № 1)

Зареєстровано у Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам за № 8.0045-2023

Рекомендовано науково-методичною радою
Національного центру «Мала академія наук України»
(протокол № 1 від 27 січня 2023 року)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Формування духовно-емоційної сфери людини здійснюється через зв'язок з українськими національними традиціями та світовими здобутками людства. Вони є скарбницею не лише української ментальності, а й загальнолюдських морально-етичних і естетичних цінностей. Особливої уваги у розв'язанні проблем позашкільної освіти набувають питання розвитку творчої особистості, що обґрунтовує актуальність навчальної програми «Мистецтвознавство», спрямованої на збагачення духовного світу учнів у перманентному процесі набуття знань. Такий процес є одним з основних завдань сучасної освіти, і навчальна програма з мистецтвознавства виступає надійним інструментом для його втілення. Знання вітчизняної і закордонної культурно-мистецької спадщини збагачують світогляд, дають можливість краще сприймати й аналізувати ті чи інші явища, сприяють вихованню патріотизму.

Новизна навчальної програми полягає в тому, що вона є комплексно інтегрованою, побудованою на основі особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів.

Навчальна програма розроблена відповідно до законів України «Про освіту» і «Про позашкільну освіту», Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, з урахуванням Концепції Нової української школи. У змісті програми враховано вимоги Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти з галузей «Мови і літератури», «Суспільствознавство», «Естетична культура».

Навчальна програма розрахована на роботу з дітьми віком з 14 до 17 років.

Метою програми є формування в учнів предметних і дослідницьких компетентностей у процесі вивчення української і загальносвітової культури.

Основні **завдання** програми полягають у формуванні в учнів таких компетентностей:

- *пізнавальної*: розвивати наукове мислення у процесі проведення дослідницької, пошукової роботи; поглибити знання у сфері мистецтвознавства; набути навичок науково-дослідницької діяльності; долучитися до цілісного мистецького процесу;
- *практичної*: набути навичок компаративного аналізу видів, жанрів, епох, періодів розвитку мистецтва; застосовувати отримані в мистецькій галузі знання, користуватися джерелами інформації, пов'язаними з мистецькою сферою; здійснювати наукове дослідження, аналізувати і презентувати результати;
- *творчої*: розвивати творчі здібності, уяву, мистецьке бачення, уміння логічно висловлювати думки, що співвідносяться з реальними предметами, об'єктами мистецтва; формувати власну творчу позицію; застосовувати творчий підхід у процесі виконання завдань науково-дослідницької роботи;

— *соціальної*: усвідомлювати роль мистецтва в соціумі; виховувати культуру міжнаціонального спілкування через вивчення художніх традицій народів різних країн; формувати позитивні якості емоційно-вольової сфери, потребу у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Навчальна програма передбачає один рік навчання за основним рівнем — 324 год на рік, 9 год на тиждень.

Концептуальна ідея навчальної програми — у сучасному підході до вивчення мистецтва від зародження до сьогодення, що дає можливість сформувати цілісне уявлення про мистецтво, здійснити компаративний аналіз не лише культурно-мистецьких епох, а й видів, жанрів, національних виявів, творчості митців, індивідуально-авторських модифікацій у тих чи інших сферах артпростору тощо. Особливий акцент зроблено на інтермедіальному (синтетичному) аспекті мистецтва у зв'язку з тенденцією взаємопроникнення різних мистецьких видів і жанрів. Значна увага приділяється засвоєнню мистецтвознавчої і загальнонаукової термінології, формуванню мовленнєвої культури учнів, виконанню творчих завдань, проведенню науково-дослідницької роботи.

У процесі організації освітнього процесу застосовуються традиційні й інноваційні технології навчання та виховання (формування творчої особистості, колективного творчого виховання, розвивального навчання та ін.), проблемно-пошукові методи: репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, проблемного викладу, пояснювально-ілюстративний (розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація та ін.), методи контролю та самоконтролю.

Зміст програми реалізується з огляду на здібності, вікові особливості дітей за допомогою як традиційних (індивідуальна, групова форми, методи бесіди, лекції, екскурсії, семінари, практикуми в наукових установах), так і сучасних інтерактивних форм і методів навчання (круглий стіл, тренінг, моделювальна гра, дебати, навчальна дискусія, метод case-study, або метод конкретних ситуацій).

Програма передбачає активну участь учнів у наукових конференціях, семінарах, науково-освітніх проектах і заходах для обдарованої учнівської молоді, які організовують науково-дослідні інститути, заклади вищої освіти, заклади системи Малої академії наук України.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, дидактичні роздаткові матеріали, репродукції; технічні засоби: екранно-звукові (відеофільми, кінофільми, телепередачі, відеозаписи), мультимедійна техніка.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові, залікові заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у конкурсах, виставках, конференціях, Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України.

Основний рівень
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	2	1	3
Розділ 1. Мистецтво	20	40	60
1.1. Мистецтво як вид людської діяльності	6	12	18
1.2. Види і жанри мистецтв, їх класифікаційні системи	6	12	18
1.3. Живопис як один з найдавніших видів образотворчого мистецтва	8	16	24
Розділ 2. Скульптура як вид тривимірного образотворчого мистецтва	6	12	18
2.1. Скульптура як вид мистецтва	3	6	9
2.2. Історія зародження й становлення скульптури	3	6	9
Розділ 3. Музика, театр і кіно як види аудіовізуального мистецтва	24	48	72
3.1. Музика	8	16	24
3.2. Театральне мистецтво	8	16	24
3.3. Кіномистецтво	8	16	24
Розділ 4. Декоративно-ужиткове мистецтво	8	16	24
4.1. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва	4	8	12
4.2. Основні жанри декоративно-ужиткового мистецтва	4	8	12
Розділ 5. Інтермедіальність у мистецтві	12	6	18
5.1. Синкретизм у мистецтві	6	3	9
5.2. Фактори взаємовпливу в мистецтві	6	3	9
Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності	34	74	108
6.1. Організація дослідницької діяльності	26	58	84

6.2. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження	8	16	24
Розділ 7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи	–	18	18
Підсумок	1	2	3
Разом	107	217	324

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (3 год)

Теоретична частина. План роботи гуртка. Організаційні питання. Мистецтво як духовна царина. Особливості впливу мистецтва на індивідуума.

Функції мистецтва.

Практична частина. Написання глосарія з мистецтвознавства.

Розділ 1. Мистецтво (60 год)

1.1. Мистецтво як вид людської діяльності (18 год)

Теоретична частина. Умови зародження і становлення мистецької діяльності. Історія зародження мистецтва.

Умови виникнення мистецтва, первинні мистецькі вияви, розвиток артпростору в різні епохи.

Компаративний аспект вивчення мистецтва.

Практична частина. Круглий стіл «Мистецтво як вид когнітивної (гносеологічної) діяльності».

Підготовка мультимедійної презентації «Мистецтво в житті та життя в мистецтві».

Підготовка контрольних запитань для участі в дискусії з теми, обраної колективно. Проведення дискусії.

Дискусія на тему «Від античності до постмодерну».

Розроблення таблиць за класифікаційними системами мистецьких епох.

1.2. Види і жанри мистецтв, їх класифікаційні системи (18 год)

Теоретична частина. Види і жанри мистецтва за способом втілення художнього образу: просторові (статичні), часові (динамічні), просторово-часові (синтетичні); за формою чуттєвого сприйняття: зорові, слухові та зорово-слухові. Класифікації видів і жанрів мистецтва у працях українських та іноземних науковців.

Способи втілення художнього образу як основи мистецького твору.

Різні підходи до вивчення художнього образу в мистецтві. Художнє сприйняття мистецького твору.

Психолого-педагогічний аспект мистецтва.

Синтетичні мистецтва як форма взаємопроникнення видів і жанрів.

Різновиди інтермедіальності. Поняття про синестезію.

Практична частина. Ілюстрування мистецьких творів, їх аналіз у жанрово-видовому аспекті.

Розмова з митцем на тему «Просторові види і жанри мистецтва». Створення кросвордів на жанрово-видову тематику. Підготовка мультимедійної презентації «Візуальне мистецтво». Семінар «Динаміка в мистецтві».

Доповідь «Художній образ як головний інструмент мистецтва». Круглий стіл «Проблема інтерпретації. Герменевтичне коло». Підготовка реферату «Художнє сприйняття мистецьких творів як суб'єктивний вибір споживача».

Написання відгуків на твори мистецтва.

1.3. Живопис як один із найдавніших видів образотворчого мистецтва (24 год)

Теоретична частина. Поділ живопису за призначенням: монументальний, станковий, декоративний, декораційний, мініатюра.

Жанри живопису: анімалістичний, побутовий, історичний, батальний, портрет, пейзаж, натюрморт, міфологічний, релігійний, алегоричний.

Жанрова своєрідність українських художників.

Іконопис Київської Русі та козацької доби. Вплив візантійської іконописної школи.

Техніка фрески, мозаїки, смальти, темпер.

Традиції київської школи в іконописі Московського князівства.

Практична частина. Дискусійний клуб «Образотворче мистецтво: класика і модерн».

Евристична бесіда «Жанрова парадигма живопису».

Доповідь «Монументальний живопис: основні характеристики». Розмова з митцем на тему «Мініатюра в образотворчому мистецтві».

Написання відгуків на картини.

Семінар «Іконопис Київської Русі та козацької доби».

Створення проекту-презентації «Фреска, мозаїка, колаж, мурал». Підготовка інтерв'ю з художником.

Підготовка і виголошення доповіді «Український натюрморт». Підготовка, написання і виголошення реферату на одну із запропонованих тем.

Розділ 2. Скульптура як вид тривимірного образотворчого мистецтва (18 год)

2.1. Скульптура як вид мистецтва (9 год)

Теоретична частина. Основні засоби художньої виразності. Історія, розвиток світової й української скульптури. Найбільш визначні вітчизняні та іноземні скульптори.

Порівняльна характеристика різних епох у мистецтві скульптури.

Об'єкт зображення і матеріали для його втілення.

Два основні види скульптури: кругла, рельєф. Об'єкт зображення скульптури.

Практична частина. Доповіді, проєкти-презентації «Реалізм у скульптурі, модифікації реалізму, елементи фантастики», «Форми вираження скульптурних зразків», «Рельєф і скульптура: особливості та порівняльна характеристика», «Стильова своєрідність скульптурних форм».

2.2. Історія зародження й становлення скульптури (9 год)

Теоретична частина. Готика. Доба Відродження. Бароко. Класицизм.

Реалізм. Епохи в мистецтві скульптури: спільне і відмінне. Світоглядна парадигма митців-скульпторів у різні часи.

Практична частина. Бесіда «Скульптура як вид мистецтва».

Практикум «Порівняльна характеристика різних епох у мистецтві скульптури».

Розмова з митцем на тему «Об'єкт зображення скульптури. Форми вираження скульптурних зразків».

Написання відгуків на твори скульптури.

Захист індивідуальних проєктів за темами на вибір. Створення кросвордів на запропоновану тематику.

Розділ 3. Музика, театр і кіно як види аудіовізуального мистецтва (72 год)

3.1. Музика (24 год)

Теоретична частина. Історія зародження музики як мистецтва. Первісні вияви музики. Зародження музичного мистецтва. Історичні передумови виникнення музики.

Історія становлення класичної музики. Найбільш відомі композитори Європи. Головні особливості класичного музичного мистецтва, його вплив на розвиток світової культури.

Особливості народної музики. Фольклорний і колективний характер народної музики. Українська музика, її духовне багатство.

Академічна музика: її види і специфіка. Основні характеристики української та світової академічної музики.

Становлення нового етапу в українському музичному мистецтві. Значення попмузики в модерному мистецькому просторі.

Соціальна роль сучасної музики.

Практична частина. Прослуховування класичних музичних зразків.

Написання повідомлення «Музика в моєму житті». Виголошення доповідей на учнівській науковій конференції. Майстер-клас з участю відомого музиканта.

Евристична бесіда «Музичний фольклор». Підготовка проєкту-презентації «Сучасна музика». Підготовка і виголошення доповіді «Академічна музика в житті сучасного соціуму».

Проведення анкетування про музичні вподобання українців. Прослуховування сучасних музичних творів.

3.2. Театральне мистецтво (24 год)

Теоретична частина. Виникнення театрального мистецтва. Перші вистави та актори. Первісне бачення театру як мистецтва.

Концепції театрального мистецтва.

Театр як жанр візуального мистецтва, його вплив на свідомість людини. Акторське мистецтво.

Давня Греція і Рим як колиски світового театру. Античний театр. Драма, трагедія, комедія, трагікомедія, інтермедія. Поділ жанрів на «високі», «середні», «низькі».

Специфіка українського театру. М. Заньковецька, М. Кропивницький, П. Саксаганський — найбільш відомі діячі театрального мистецтва в Україні.

Специфіка сучасного театру. Авангардний і неоавангардний театр. Особливості побудови модерної вистави.

Практична частина. Семінар «Театр як жанр візуального мистецтва».

Аналіз античного театрального мистецтва на конкретних творах.

Круглий стіл «Театр корифеїв». Написання сценарію вистави для театру. Розмова з членом Спілки драматургів України на тему «Сучасний театр: викривлення традиції».

Перегляд, обговорення відеовистави.

Створення проєкту-презентації «Театр: від зародження до сучасності». Підготовка і виголошення доповіді «Авангард і неоавангард у театральному мистецтві».

Майстер-клас «Акторське мистецтво».

3.3. Кіномистецтво (24 год)

Теоретична частина. Історія зародження кіно. Розвиток кіномистецтва у ХХ ст. Перші зразки кіномистецтва. Німе кіно.

Розвиток українського кіно. Кіностудія О. Довженка як масштабна інституція, її вплив на українське кіно.

Сучасне світове й українське кіно, особливості й тенденції.

Практична частина. Підготовка мультимедійної презентації про братів Люм'єрів.

Розмова з кінознавцем на тему «Німе кіно як перше втілення кіномистецтва».

Перегляд фільмів «Тіні забутих предків» С. Параджанова, «Криниця для спраглих» Ю. Іллєнка, «Поводир» О. Саніна та «Плем'я» М. Слабошпицького.

Круглий стіл «Відновлене українське кіно».

Написання відгуків на фільм «Той, хто пройшов крізь вогонь» М. Ілленка.
Створення відеоролика про сучасну молодь.

Розділ 4. Декоративно-ужиткове мистецтво (24 год)

4.1. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва (12 год)

Теоретична частина. Історія становлення декоративно-ужиткового мистецтва: від зародження до сучасності.

Особливості розвитку декоративно-ужиткового мистецтва в Україні.

Практична частина. Перегляд зразків декоративно-ужиткового мистецтва.
Зустріч із майстрами декоративно-ужиткового мистецтва.

4.2. Основні жанри декоративно-ужиткового мистецтва (12 год)

Теоретична частина. Вироби з дерева, лозоплетіння, текстиль, мереживо, інші різновиди декоративно-ужиткового мистецтва.

Кераміка, кахлі, фаянс, італійська порцеляна рококо.

Практична частина. Майстер-класи з лозоплетіння, ткацтва, гончарства.
Створення проєкту-презентації «Кераміка в побуті та мистецтві».

Розділ 5. Інтермедіальність у мистецтві (18 год)

5.1. Синкретизм у мистецтві (9 год)

Теоретична частина. Синкретизм як явище. Погляди науковців на «нероздільність» первинних мистецтв. Перехід від синкретизму до окремоті в мистецтві. Практичний підхід до розгляду мистецького синкретизму. Його вияви в первісному мистецтві.

Синкретизія «література і мистецтво».

Практична частина. Підготовка медіапрезентації «Синкретизм первинного мистецтва».

Написання рефератів на одну із запропонованих тем.

Підготовка і виголошення доповіді «Синтез мистецтв. Взаємопенетрація».

5.2. Фактори взаємовпливу в мистецтві (9 год)

Теоретична частина. Типи і види факторів. Аналіз факторів взаємовпливу.

Практична частина. Евристична бесіда «Література і мистецтво. Фактори взаємовпливу».

Створення мініпроєкту «Відеопоезія».

Розділ 6. Основи науково-дослідницької діяльності (108 год)

6.1. Організація дослідницької діяльності (84 год)

Теоретична частина. Поняття науки. Наукознавство. Структура і функції наукової теорії. Класифікація наукових теорій. Поняття методу. Методологія і методика. Методи наукових досліджень. Наукові методи дослідження мистецтвознавчого напрямку. Основні принципи дослідження. Опис, аналіз, літературознавча інтерпретація, контекстуальне вивчення. Методологічна база дослідження.

Перспективні напрями наукових досліджень у мистецтвознавстві. Психолого-педагогічна основа організації дослідницької діяльності. Мета і завдання науково-дослідницької роботи з мистецтвознавства, методика її поетапного проведення. Організація наукового дослідження. Загальна схема та основні етапи учнівського наукового дослідження. Види учнівських науково-дослідницьких робіт.

Структура наукової роботи. План-проспект. Принципи збирання інформаційного матеріалу, складання бібліографії, оброблення матеріалу. Конспектування. Види конспектів. Тематичні виписки, тези, план, анотація. Обрання проблеми наукового дослідження, обґрунтування її актуальності. Аналіз проблеми в науковій літературі. Розроблення структури дослідження. Інформаційний пошук і методика опрацювання наукової літератури. Використання загальнонаукових методів і методик. Обрання наукового методу мистецтвознавчого дослідження. Теоретична і практична цінність науково-дослідницької роботи.

Написання дослідницької роботи. Формулювання висновків. Складання й оформлення списку використаних джерел, додатків. Правила оформлення дослідницької роботи і презентаційного матеріалу. Складання плану захисту наукової роботи. Презентування результатів дослідження.

Поняття наукової дискусії. Культура ведення дискусії.

Публічний виступ. Підготовка доповіді та її виголошення. Обговорення виступів учнів. Коментар, побажання.

Практична частина. Складання індивідуального плану роботи. Обрання теми, визначення мети, завдань, методів наукового дослідження. Розроблення структури науково-дослідницької роботи. Робота з бібліотечними, системними й алфавітними каталогами, інтернет-ресурсами. Використання можливостей електронних бібліотек у проведенні дослідження. Вивчення наукової літератури, опрацювання літературних джерел за темою дослідження, робота зі словниками (у тому числі з електронними). Складання планів, тез наукових статей, конспектів, тематичних виписок, інтерпретація прочитаного матеріалу.

Обрання методів наукового дослідження, опрацювання даних. Написання науково-дослідницької роботи, узагальнення найважливіших результатів дослідження, формулювання висновків. Редагування тексту.

Укладання бібліографії з теми дослідження. Складання й оформлення списку літератури, додатків. Підготовка матеріалів для презентування роботи.

6.2. Оформлення презентаційних матеріалів дослідження (24 год)

Теоретична частина. Постер, вимоги до його розроблення. Постерний захист.

Презентація. Види презентацій. Вимоги до розроблення й оформлення презентацій. Правила ведення дискусії.

Практична частина. Розроблення постера. Розроблення презентації про результати дослідження. Підготовка доповіді. Захист дослідницької роботи.

Розділ 7. Екскурсії, конкурси, тематичні заходи (18 год)

Практична частина. Екскурсії до музеїв, відвідування виставок, концертів, театрів, кінотеатрів.

Участь у конференціях, тематичних конкурсах, вікторинах, виставках. Організація та проведення свят, концертів, вечорів.

Підсумок (3 год)

Теоретична частина. Підбиття підсумків роботи за рік.

Практична частина. Презентація учнівських науково-дослідницьких робіт. Поради і рекомендації щодо подальшої науково-дослідницької діяльності.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Учні мають знати:

- історію і теорію мистецтва;
- періодизацію мистецтва й історичні епохи;
- напрями і школи живопису;
- давню і сучасну архітектуру та скульптуру;
- особливості музичного і театрального мистецтва, кіномистецтва;
- особливості декоративно-ужиткового мистецтва;
- жанрову систему, тематику, проблематику творів мистецтв;
- інтермедіальний аспект мистецтва;
- особливості сучасного мистецького дискурсу;
- основні методи наукових досліджень;
- структурні компоненти науково-дослідницької роботи;
- правила укладання бібліографії наукових досліджень;
- вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи;
- правила культури мовлення, поведінки під час виступу, наукової дискусії.

Учні мають уміти:

- аналізувати мистецькі твори з точки зору різних шкіл живопису;
- визначати твори відомих майстрів живопису, архітектури тощо;
- застосовувати отримані теоретичні знання в науково-дослідницькій

діяльності;

- орієнтуватися в особливостях мистецьких творів;
- дотримуватися послідовності й логічності викладу думки;
- добирати термінологію для оформлення наукової роботи;
- подавати інформацію логічно і точно;
- оформлювати результати дослідження;
- готувати і виголошувати доповідь;
- презентувати результати наукового пошуку;
- вести дискусію, обстоювати власну позицію аргументовано;
- складати план науково-дослідницької роботи, структурувати її зміст;
- чергувати види діяльності, визначати оптимальний час для кожного її виду;
- виокремлювати головне із загального.

В учнів мають сформуватися компетентності:

- уміння висловлювати власні оцінні судження, враження про мистецькі твори;
- здатність здійснити компаративний аналіз культурно-мистецьких фактів і явищ;
- уміння планувати науково-дослідницьку діяльність з дотриманням вимог;
- навички використання різних методів дослідження;
- уміння оформлювати результатів дослідження;
- здатність вести наукову дискусію;
- навички розроблення презентації наукової доповіді;
- уміння здійснити захист науково-дослідницької роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Н. Розвиток мистецтвознавства та художньої освіти в Україні (кінець XIX – початок XX ст.). Одеський історико-краєзнавчий музей. URL: <http://www.history.odessa.ua/publication8/stat07.htm> (дата звернення: 14.08.2020).
2. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво XX століття. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 176 с.
3. Белкіна Е. Виховання мистецтвом. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2. С. 36–38.
4. Гомперц В. Думай як митець. Київ : ArtHuss, 2018. 224 с.
5. Гомперц В. Що це взагалі таке? 150 років сучасного мистецтва в одній пілюлі. Київ : ArtHuss, 2017. 528 с.
6. Квінн Б. Неймовірні. П'ятнадцять жінок, які творили мистецтво та історію. Київ : ArtHuss, 2018. 224 с.
7. Клепіков О. І., Кучерявий І. Т. Основи творчої особи : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1996. 295 с.

8. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : ВЛ «Професіонал», 2005. 240 с.
9. Козлов Г. Замах на мистецтво: арт-детектив. Київ : ArtHuss, 2018. 448 с.
10. Кормич Л. І. Культурологія (історія і теорія світової культури ХХ століття) : навч. посіб. Харків : Одиссей, 2002. 304 с.
11. Космолінська Н., Магдиш І. Гра в музей. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 136 с.
12. Левченко О. О. Культура творчої особистості : монографія. Луганськ : Східноукраїнський державний університет, 1999. 116 с.
13. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва в основній школі : метод. посіб. Київ : Шкільний світ, 2012. 128 с.
14. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2010. 274 с.
15. Пахльовська О. Срібним олівцем... *День*. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/sribnim-olivcem> (дата звернення: 25.03.2020).
16. Стренакова Г. Витинанки на уроках образотворчого мистецтва. *Мистецтво і освіта*. 2001. № 2. С. 26–27.
17. Олійник В. А. Сучасний погляд українського художника-ілюстратора на оформлення дитячої книги (на прикладі творчості Костя Лавра). *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*. 2011. № 7. С. 63–66.
18. Скляренко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Київ : ArtHuss, 2018. 338 с.
19. Франко І. Із секретів поетичної творчості : зібрання творів у 50 т. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 118.
20. Хробак О., Коричанек Р., Ванек М., Пресс Я. Як творити галерею. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 62 с.
21. Художня культура світу. Європейський культурний регіон : навч. посіб. / Н. Є. Миропольська та ін. Київ : Вища школа, 2001. 191 с.
22. Юдкін І. М. Формування визначників української культури : культурол. студії. Київ : Ін-т культурології Акад. мистец. України, 2008. 184 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвська О. Б. Образотворче мистецтво Далекого Сходу. Естетичний феномен китайського живопису: художня культура : 11 клас. *Мистецтво в школі. Музика. Образотворче мистецтво. Художня культура*. 2015. № 10. С. 24–28.
2. Архітектура та образотворче мистецтво ХVІІ ст. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2004. № 7. С. 13–14.
3. Безклубенко С. Д. Всезагальна теорія та історія мистецтва. Київ : 2003. 261 с.
4. Вишеславський Г. А., Сидор-Гібелинда О. В. Термінологія сучасного мистецтва. Означення, неологізми, жаргонізми сучасного візуального

- мистецтва України. Париж – Київ : Terra incognita, 2010. 416 с.
5. Гонтова Л. Українське мистецтво. II половина XX ст. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 112 с.
 6. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / за заг. ред. Стівена Фартінга; [пер. з англ. А. Пітика та ін.]. Харків : Vivat, 2019. 576 с.
 7. Казимир Малевич. Київський період 1928–1930 / упоряд. Т. Філевська. Київ : Родовід, 2016. 288 с.
 8. Петришин Г. П. та ін. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження : навч. посібник. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. 212 с.
 9. Удріс І. М. Українське мистецтвознавство кінця ХІХ – початку ХХ століття у контексті тогочасної європейської науки про мистецтво: ідеї, теорії, методи. *Мистецтвознавчі записки*. 2018. Вип. 33. С. 110–116.